SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2-son (5-jild)
2025

ISSN: 2181-1342 (Online)
Сайт: https://scienceproblems.uz
DOI: 10.47390/SPR1342V5I2Y2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 2 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasi mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasida xizmat koʻrsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat Gʻaybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), Oʻzbekiston Respublikasi Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Joʻrayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom oʻgʻli — yuridik fanlar boʻyicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, Oʻzbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari boʻyicha falsafa doktori (PhD), Samarqanddavlatuniversiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport boʻyicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

"Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari" elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: "SCIENCEPROBLEMS TEAM" mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI
5-jild, 2-son (Fevral, 2025). - 630 bet.

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Matkarimova Sadoqat Maqsudovna
SHARQSHUNOS A.L.KUNNING XIVA XONLIGI ARXIV HUJJATLARINI SAQLASH VA TADQIQ QILISHDAGI XIZMATLARI 13-19

Matyakubov Xamdam Xamidjanovich
MARKAZIY OSIYO SIVILIZATSIYALARI VA OROLBOʻYI HUDUDIDAGI MADANIYATLAR OʻRTASIDAGI OʻZARO TAʼSIR VA HAMKORLIK 20-24

Raximov Bektosh, Pirmamatov Ramziddin
TURKISTONDA JADIDLARNING TAʼLIM-TARBIYA TIZIMINI ISLOH QILISH BORASIDAGI HARAKATLARI TARIXIDAN 25-29

Хуррамова Саодат Хабибовна
ИЗУЧЕНИЕ ИСТОРИИ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ РУССКИМИ УЧЕНЫМИ В СЕРЕДИНЕ XIX ВЕКА 30-37

Toʻychiyeva Dilnoza Ikrom qizi
ZOMIN TUMANINING XX ASRNING 80-YILLARIDAGI IJTIMOIY, IQTISODIY VA MADANIY HAYOTI 38-44

Elboyeva Shaxnoza
AYOLLARNING SIYOSIY FAOLLIGINI OSHIRISHDA AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA-TADBIRLAR VA BU BORADA OʻZBEKISTON TAJRIBASI 45-50

Kanimkulov Olimjon, Xikmatova Oʻgʻiloy
TUZNING QADIMDAN HOZIRGI KUNGACHA BOʻLGAN TARIXI HAQIDA 51-54

Tojiev Alisher Sultannazirovich
MUSTAQILLIK YILLARIDA XORAZM VILOYATIDA TURIZM SOHASI UCHUN KADRLAR TAYYORLASH MASALASI 55-60

Bekbayev Bekjon
XX ASRNING BIRINCHI YARMIDA TOSHKENTDAGI QOZOQLAR TARIXIDAN 61-67

Salayev Umrbek Kadambayevich
JANUBIY OQCHADARYO HUDUDIDA KECHGAN ETNIK JARAYONLAR TARIXI SAHIFASIGA DOIR BAʼZI CHIZGILAR 68-71

Roʻziyeva Mashxura Abdimuminovna
LOʻLILAR IJTIMOIY HAYOTINING OʻZIGA XOS XUSUSIYATLARI 72-78

Turdiyeva Mohinur Ilhomjon qizi
ICHKI SAVDO QOʻQON XONLIGI IQTISODIY TARAQQIYOTINING MUHIM OMILLARIDAN BIRI (1701-1876) 79-84

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Kazakov Olim Sabirovich
XIZMATLAR SOHASIDA BOSHQARUVNING YETAKCHILIK KONSEPSIYALARIDAN FOYDALANISH 85-89

Исламутдинова Дина Файзрахмановна
РАЗВИТИЕ ЭКСПОРТА В АГРОПРОМЫШЛЕННОМ КОМПЛЕКСЕ В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН 90-98

Alikulov Mehmonali Salahiddin o‘g‘li
QISHLOQ XO‘JALIGIGA INVESTITSIYALARNI KENG JALB QILISHDA QISHLOQ XO‘JALIGIGA YO‘NALTIRILGANLIK INDEKSINING AHAMIYATI 99-106

Omonov Akrom, Ruziyev Baxtiyor
O‘ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI AKTIVLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO‘LLARI 107-113

Tangirov Abduxolik, Nurmanov Sherzod
CHO‘L-YAYLOVLARI EKOLOGIK HOLATI VA ULARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LARI 114-121

Aliyarov Olim Abdug‘aparovich
MULKIY SOLIQQA TORTISHDA XORIJIY DAVLATLAR TAJRIBASI 122-132

Komilov Bakhtiyorjon
UNLOCKING THE POTENTIAL OF E-COMMERCE LOGISTICS IN CENTRAL ASIA 133-144

Djumanov Saitmurod Alibekovich
MAHSULOT TANNARXIGA KIRITILADIGAN XARAJATLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH 145-150

Yariyev Sherzod Shukurjanovich
DAVLAT SEKTORIDA AUDITNI RAQAMLASHTIRISH MASALALARI 151-155

Matkarimov Feruz Bekturdiyevich
MINTAQADA TO‘QIMACHILIK SANOATINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH 156-160

Xaydarova Durdona, To‘xtayeva Moxinur
DAVLAT BUDJET DAROMADLARI TUSHUMI VA UNI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI 161-166

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Yusubov Jaloliddin Kadamovich
ABU NASR FOROBIYNING MA’NAVIY-AXLOQIY IDEALLARI VA ULARNING ZAMONAVIY IJTIMOIY-GUMANITAR FANLAR RIVOJIDAGI AHAMIYATI 167-175

Nosirxo‘jayeva Gulnora Abduqahhorovna
FOROBIY ASARLARIDA ADOLAT VA MA’NAVIY YUKSALISH MUAMMOLARI 176-179

Xoliqov Yunus Ortiqovich
BAG‘RIKENGLIK VA MILLATLARARO MADANIYAT — JAMIYAT TARAQQIYOTINING ASOSI 180-184

Berdaliyeva Sevara
ANALYSIS OF VIEWS ON THE ORDERING OF SOCIAL LIFE IN THE WORK OF YUSUF KHOS KHAJIB “KUTADGU BILIG” 185-191

Parpiyev Muhammadjon Tolibovich
SHARQ RENNESANSI KELIB CHIQISHINING IJTIMOIY-FALSAFIY OMILLARI 192-197

Yarashova Mohlaroyim Shuxrat qizi
IBN ARABIY “VAHDATUL VUJUD” TA’LIMOTINING FALSAFIY ASOSLARI VA AHAMIYATI 198-202

Ulug'murodov Elyor Saydulloevich
ISLOM GNOSEOLOGIYASIDA RATSIONALIZM MUAMMOSI 203-206

Rasulov Azizxon Mukhamadqodirovich
AXBOROT MAKONIDAGI TRANSFORMATSIYALASHUVNING DIALEKTIK MAZMUNI 207-213

Xasanov Boburjon Xakimovich
EKSTREMISTIK FAOLIYATNING KELIB CHIQISH TARIXI VA TUSHUNCHALARI 214-219

Shokirov Mubin Rustamovich
MILLIY O'ZLIKKA SADOQAT – UMRBOQIY QADRIYAT 220-225

Ismoilov Maxammadixon
HOZIRGI ZAMON EKOLOGIK MANZARASIDA DESTRUKTIV VA KONSTRUKTIV MUNOSABATLAR DIALEKTIKASI 226-230

Shokirov Murod Rustamovich
YANGI O'ZBEKISTONDA QADRIYATLARNING QAYTA TIKLANISHI 231-234

Hamroyev Saidjon Sanoyevich
YANGI O'ZBEKISTON STRATEGIYASIDA IJTIMOIY ADOLATNING BARQAROR TARAQQIYOTNI TA'MINLASH ASOSI SIFATIDAGI O'RNI 235-239

Sharopov O'lmasbek Shuhrat o'g'li
ZAMONAVIY OILADA BOLA TARBIYASINING ASOSIY OMILLARI (TARBIYA JARAYONIDA OTA-ONANING ROLI) 240-243

Ulug'ov Jasur Nasirdinovich
INSON KAMOLOTI: ISLOMIY QADRIYATLAR VA ULARNING IJTIMOIY HAYOTGA TA'SIRI 244-249

Qodiraliyev Abror Tojimurot o'g'li
BOSHQARUVCHILIK FAOLIYATI SHARQ MUTAFAKKIRLARI QARASHLARI MISOLIDA 250-253

Ibragimov Kudrat
XALQARO MUNOSABATLAR TIZIMIDA MARKAZIY OSIYONING YANGI MUSTAQIL DAVLATLARI 254-260

Oripov Axmadjon Muxammadjonovich
VATANPARVARLIK TUSHUNCHASI SHAKLLARINING IJTIMOIY-FALSAFIY TALQINI 261-267

Ibragimova Zulayxo Karimbayevna
RAHBAR AXLOQIY-ESTETIK KAMOLOTINING SHAKLLANISH JARAYONLARI VA ASOSIY KOMPONENTLARI 268-274

Abdullayev A'zam Abdiyevich
YOSHLARDA IJTIMOIY-IQTISODIY FAOLLIGI DIALEKTIKASI VA UNING AYRIM XUSUSIYATLARI 275-281

Ochilov Azimjon Tuxtamishovich
IJTIMOIY QADRIYATLARNING DEFORMATSIYASI VA KORRUPSIYANING TARQALISHI 282-285

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Raxmanova Sarvinoz Alisherovna
SABR VA CHIDAMGA OID FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING SEMANTIK TAHLILI (INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARI MISOLIDA) 286-289

Kaxarova Iroda Sidikovna
MODAL SO‘ZLARDA SHARTLILIK VA TIPOLOGIK OMIL: SEMANTIK TURLANISH 290-296

Babadjanova Nazokat Davronbekovna
“YUSUF VA ZULAYHO” DOSTONINING XALQ VARIANTLARI TAHLILI 297-302

Sayidova Shakhrizoda Nasrulloyevna
RELIGIOUS VIEWS OF THE CHARACTER OF AMIR TEMUR IN MUHAMMAD ALI'S WORK “ULUG‘ SALTANAT” 303-308

Hatamova Kamola Toshmurod qizi
TIJORAT HUJJATLARI TILIDA TERMINOLOGIK LEKSIKA 309-316

Ibodullayeva Dinora Bahramjanovna
TERMINOLOGIYANING O‘ZBEK VA XORIJIY TILSHUNOSLAR TOMONIDAN O‘RGANILISHI 317-321

Otajonova Dildor Baxtiyarovna
SUD JARAYONIDA OLIB BORILADIGAN NUTQ FAOLIYATI MAHSULOTLARINING SUD-TIBBIY VA LINGVISTIK EKSPERTIZA TEKSHIRUVI 322-326

Khasanov Mahmud Abdurakhmanovich
PHONOLOGICAL AND MORPHOLOGICAL INTERACTIONS AMONG THE LANGUAGES 327-331

Xoshimova Oydina Shuxrat qizi
OLAMNING LISONIY MANZARASIDA NOMINATSIYANING O‘RNI VA RANGLAR IFODASI 332-338

Babayeva Iroda
THE CHARACTERISTICS OF NEWSPAPER HEADLINES IN TERMS OF THEIR STRUCTURE AND MEANING 339-342

Fozilov Odil Yuldashevich
USE OF LOGICAL AND FIGURATIVE PERIPHRASES IN MODERN UZBEK LANGUAGE........ 343-346

Raxmonova Dildora Mirzakarimovna
JADID DRAMALARIDA ISLOM MADANIYATI VA MILLAT TANAZZULI MASALALARI TALQINI (ABDULLA QODIRIYNING “BAXTSIZ KUYOV” DRAMASI MISOLIDA) 347-351

Mamataliyeva Navbahor Xujamberdiyevna
TEZ AYTISHLARNING SINTAKTIK TUZILISH JIHATDAN TAHLILI 352-357

Xamidova Sayyora Nurmatovna
KATEGORIYA SIFATIDA SHAKLLANGAN MODALLIK TURLARINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 358-363

Mengboyev Azizbek Alijon o‘g‘li
INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDAGI MILLIY BAYRAM NOMLARINING CHOG‘ISHTIRMA TADQIQI 364-368

Hayitova Shohida Erkin qizi
INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDAGI OTA KONSEPTINING CHOG‘ISHTIRMA TAHLILI 369-373

Xolboyeva Iroda Shuxrat qizi
SOMATIK KOMPONENTLI PROVERBIAL FRAZEOLOGIZMLARDA EKVIVALENTLIK MASALASI 374-378

Saparniyazov Omirbek Nukusbayevich
MARK TVEN VA MUQIMIY ASARLARINI QIYOSIY O'RGANISH: ADABIY UMUMIYLIK VA USLUBIY O'ZIGA XOSLIGI 379-385

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Мухитдинова Фирюза
КЛЮЧЕВЫЕ ПРИОРИТЕТЫ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ НОВОГО УЗБЕКИСТАНА 386-393

Uzakova Go'zal Sharipovna
HUDUDLARNI ZONALASHTIRISHNING HUQUQIY MASALALARI 394-403

Tulaganova Gulchexra, Nurilloyev Shavkat
INSON QADRINI YUKSALTIRISH VA ERKIN FUQAROLIK JAMIYATINI YANADA RIVOJLANTIRISH 404-414

Yakubova Iroda Bahramovna
MUALLIFLIK SHARTNOMASINING MAZMUNI, TUZILISHI VA UNING ASOSIY SHARTLARI 415-419

Obidov Tolibjon Avezxanovich
JINOIY SUD ISHLARINI YURITISH SOHASIDAGI O'ZARO HAMKORLIK MASALALARI 420-425

Tuxtashev Sherzod Azimovich
JINOYAT ISHINI TO'XTATIB TURISHNING JABRLANUVCHI VA AYBLANUVCHI UCHUN HUQUQIY OQIBATLARI 426-430

Maxamatov Maxmud Maxamataminovich
INSON HUQUQLARINI XALQARO ORGANLARDA HIMOYA QILISH MASALALARI 431-436

Rahmatov Elyor Jumaboyevich
BOJXONA MA'MURIYATCHILIGINI ISLOH QILISHDA BOJXONA ORGANLARINING DAVLAT IQTISODIY VA HUQUQIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA ISHTIROKI 437-441

Jumaniyozova Dilfuza Kamolovna
IJTIMOIY XAVF GURUHIGA KIRUVCHI YOSHLAR MUAMMOLARI YECHIMI: XORIJ TAJRIBASI 442-447

Shermatov Nuriddin
RAQAMLI ERADA SUN'IY INTELLEKT (AI) VA ADDITIV (3D PRINTING) TEXNOLOGIYALARI INTELLEKTUAL MULK HUQUQINING OBYEKTI SIFATIDA 448-455

Juraeva Asal
EXECUTION OF INTERNATIONAL COMMERCIAL ARBITRAL AWARDS 456-461

Собиров Саидбек Махмудович
ДОКТРИНАЛЬНО-ПРАВОВЫЕ И ПРИКЛАДНЫЕ ВОПРОСЫ СУДЕБНОГО ПРИМЕНЕНИЯ И ТОЛКОВАНИЯ ОТДЕЛЬНЫХ НОРМ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА О НЕПЛАТЕЖЕСПОСОБНОСТИ 462-467

Nurbayev Muzaffar Erkinovich
DAVLAT MOLIYAVIY NAZORATI INSTITUTINING NAZARIY-HUQUQIY DOKTRINASINI TAKOMILLASHTIRISH 468-478

Qudratillayev Jaxongir Zokirjon oʻgʻli
INTERNETDAN FOYDALANISH HUQUQINING KONSTITUTSIYAVIY HUQUQIY ASOSLARI: INTERNET TUSHUNCHASI 479-485

Xabibullayev Azizillo Lutfullo oʻgʻli
SUN'IY INTELLEKT VA INTELLEKTUAL MULK HUQUQI OʻRTASIDAGI MUNOSABATLAR VA HUQUQIY MUAMMOLAR 486-491

Toʻxtayev Oʻktamjon Zarifjon oʻgʻli
MURAKKAB ASHYOLARNING OʻZIGA XOS BELGILARI, ULARNING HUQUQIY VA FALSAFIY MOHIYATI 492-500

Yusupov Oʻktamboy
KORRUPSIYAVIY BITIM HAQIQIY EMASLIGINING FUQAROLIK-HUQUQIY OQIBATLARI 501-509

Murodxonov Muhammadnur
XALQARO HUQUQNING TADRIJIY RIVOJLANISHIDA FUNDAMENTAL ASARLARNING OʻRNI 510-518

Ёкубов Шухратжон, Эргашева Муниса
МОДЕРНИЗАЦИЯ СИСТЕМЫ МЕДИЦИНСКОГО ПРАВА В УЗБЕКИСТАНЕ: БАЛАНС МЕЖДУ МЕЖДУНАРОДНЫМИ СТАНДАРТАМИ И НАЦИОНАЛЬНЫМИ ОСОБЕННОСТЯМИ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ 519-523

Qudratillayev Xazratali Zokirjon oʻgʻli
JINOIY FAOLIYATDAN OLINGAN DAROMADLARNI LEGALLASHTIRISHNI TERGOV QILISH SOHASIDA XORIJIY DAVLATLAR VAKOLATLI ORGANLARI BILAN HAMKORLIK MASALALARI 524-530

Umarov Abbosjon Asliddin oʻgʻli
SUGʻURTA INSTITUTINING NAZARIY-HUQUQIY TAVSIFI 531-536

Хайдарова Хилола Анваровна
ПРАВО НА ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК СУБЪЕКТИВНОЕ ПРАВО ЛИЦ С ИНВАЛИДНОСТЬЮ 537-542

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Ibraximov Sanjar Urunbayevich
AKMEOLOGIK YONDASHUV ASOSIDA SPORTCHILARNING INDIVIDUAL XUSUSIYATLARI BILAN ZIDDIYATLI VAZIYATLARDAGI XULQ-ATVOR STRATEGIYALARI OʻRTASIDAGI OʻZARO BOGʻLIQLIGI 543-547

Karimov Akramjon Zaynobidinovich
RAQAMLI TRANSFORMATSIYALAR SHAROITIDA YOSHLARNING AXBOROT XAVFSIZLIGI MADANIYATI VA MEDIAIMMUNITETINI TA'LIM JARAYONLARI ORQALI SHAKLLANTIRISH MASALALARI 548-554

Abdullayev Yashnarjon Mahkamovich
7-9 YOSHLI OʻQUVCHILARNING HARAKAT SIFATLARINI HARAKATLI OʻYINLAR VOSITALARI ORQALI RIVOJLANTIRISH 555-561

Karimov Qayum Mamashayevich
KOMPYUTERLI MATEMATIKA TIZIMLARINI OʻQITISHDA TARMOQ TEXNOLOGIYASIDAN FOYDALANISH 562-569

Xojimirzayeva Shaxnoza Shokir qizi
MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTI INNOVATSION FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH JARAYONI 570-576

Qodirov Azamat Muxriddinovich
IXTISOSLASHTIRILGAN MAKTABLAR YUQORI SINF O‘QUVCHILARINING INGLIZ TILI KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDA MATN O‘QISH MALAKASI VA KOMMUNIKATIV YO‘NALGAN O‘QISH MASHQLARINING AHAMIYATI XUSUSIDA 577-582

Тлеумуратова Абадан Бекбановна
ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПОДХОДЫ К РАЗВИТИЮ МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ 583-585

Turdimuratov Dilmurad Yuldashevich
TALABALAR TA’LIMINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA JISMONIY SIFATLARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR 586-592

Mamaziyayev Oblaberdi
OLIY TA’LIMNING NEMIS TILI DARSLARIDA GRAMMATIK TARJIMA METODIDAN FOYDALANISH AFZALLIKLARI 593-598

Isoqov Murod Madaminjonovich
YOSHLAR JAMOAT TASHKILOTLARIDA IJTIMOIY KAPITALNI SHAKLLANTIRISHNING ILG‘OR XORIJIY MODELLARI 599-605

Nasriddinova Hulkar Komiljonovna
BOSHLANG‘ICH SINFLARDA MATEMATIKANI O‘QITISHNING HOZIRGI HOLATI 606-610

Allayeva Hafiza Rustam qizi
BOSHLANG‘ICH SINFDA O‘QITISHNING ZAMONAVIY TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISH USULLARI 611-614

Raxmonberdiyeva Oygul Rayimjonovna
AKADEMIK QALAMTASVIR MASHG‘ULOTLARIDA TALABALARGA INSON PORTRETINI ISHLASH METODIKASI 615-621

Xo‘jaqulov Ro‘zibek Ilhomjon o‘g‘li
BO‘LAJAK TASVIRIY SAN’AT O‘QITUVCHILARIDA KASBIY KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHDA RANGTASVIR FANINING AHAMIYATI 622-625

Elova Sitora Axmatkulovna
QISQA MASOFALARGA YUGURUVCHILARNI TEXNIK TAYYORGARLIGINI SHAKLLANISH DARAJASI 626-629

SCIENCE PROBLEMS.UZ

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari
Actual Problems of Humanities and Social Sciences
Volume 5 | Issue 2 | 2025
ISSN Online: 2181-1342

Received: 25 January 2025
Accepted: 1 February 2025
Published: 10 Feburary 2025

Article / Original Paper

DEVELOPMENT OF MOTOR QUALITIES IN SCHOOLCHILDREN AGED 7-9 BY MEANS OF OUTDOOR GAMES

Abdullayev Yashnarjon Mahkamovich
Termez State Pedagogical Institute
Department of Physical Culture (PhD)

Abstract. The study is devoted to the effective use of outdoor games as a means of developing motor skills in primary school students. Modern problems of physical education of primary school students in the Republic of Uzbekistan are covered. New approaches and issues of differentiated programming aimed at developing motor skills of schoolchildren in the classroom are considered. This approach allows effectively solving the problems of physical education at school. The positive impact of the developed methodology was also revealed.

Keywords: outdoor games, means, motor activity, methodology, primary school students, development, physical qualities.

7-9 YOSHLI O‘QUVCHILARNING HARAKAT SIFATLARINI HARAKATLI O‘YINLAR VOSITALARI ORQALI RIVOJLANTIRISH

Abdullayev Yashnarjon Mahkamovich,
Termiz davlat pedagogika instituti
Jismoniy madaniyat kafedrasi (PhD)

Annotatsiya. Tadqiqot boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida harakat sifatlarini rivojlantirishda harakatli o‘yinlardan vosita sifatida samarali foydalanishga bag‘ishlangan. O‘zbekiston Respublikasida hozirgi ta’lim bosqichida boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining jismoniy tarbiyasida mavjud muammolar yoritilgan. Maktab o‘quvchilarining harakat sifatlarini dars jarayonida rivojlantirishga yo‘naltirilgan yangi yondashuvlar va differensial dasturlash masalalari ko‘rib chiqilgan. Ushbu yondashuv maktabdagi jismoniy tarbiya fani vazifalarini samarali hal etishga xizmat qiladi. Shuningdek, ishlab chiqilgan metodikaning ijobiy ta’siri aniqlandi.

Kalit so‘zlar: harakatli o‘yinlar, vositalar, harakat faoliyati, metodika, boshlang‘ich sinf o‘quvchilari, rivojlanish, jismoniy sifatlar.

DOI: https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I2Y2025N88

Kirish. Har tomonlama jismoniy tarbiya jamiyatning eng muhim vazifalaridan biridir. Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari jarayonida mustahkam sog‘liq, kuchli iroda, yuqori ishchanlik va faollikni shakllantirish insonning intellektual rivojlanishi hamda jismoniy takomillashuvi uchun asos bo‘lib xizmat qiladi.

Jismoniy tarbiya ta’lim-tarbiyaviy jarayon bo‘lib, u ta’lim tizimining eng muhim tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Ta’lim tizimida jismoniy tarbiyaning asosiy maqsadi - yuqori aqliy, jismoniy va ijtimoiy faollikka ega bo‘lgan shaxsni har tomonlama va uyg‘un rivojlantirishdan iboratdir [4; 15-b.]. Shaxsning uyg‘un rivojlanishi kuch, egiluvchanlik, chaqqonlik, tezkorlik, chidamlilik va sakrovchanlik kabi jismoniy sifatlarni rivojlantirishni o‘z

ichiga oladi. Ushbu sifatlar har bir insonga tugʻilganidan boshlab berilgan boʻladi [1; 181-b., 3; 64-b.].

Jismoniy sifatlarni shakllantirishga qaratilgan faol va maqsadli mashgʻulotlar organizmning barcha tizimlari rivojlanishini tezlashtiradi va sifat jihatidan oʻzgartiradi. Asosiy jismoniy sifatlar rivojlanish darajasi bilan belgilanadigan yaxshi jismoniy tayyorgarlik oʻquv, mehnat, amaliy va sport faoliyatining barcha turlarida ishchanlikning asosi hisoblanadi.

Boshlangʻich sinf oʻquvchilari uchun jismoniy tarbiya dasturi harakat sifatlarini rivojlantirishga katta eʼtibor qaratadi. Dasturda harakat koʻnikma va malakalarini shakllantirish va takomillashtirishga bagʻishlangan har bir boʻlimda harakat sifatlarini rivojlantirishga moʻljallangan materiallar keltirilgan [5; 43-b., 7; 86-b.].

Bolalarning jismoniy sifatlarini rivojlantirishga yoʻnaltirilgan jismoniy tarbiya vositalari orasida P.V. Lesgaft harakatli oʻyinlarga katta ahamiyat bergan. U harakatli oʻyinlarni bolaning har tomonlama rivojlanishiga xizmat qiluvchi, qoniqish hissini beradigan mashq turi sifatida tavsiflagan. Oʻyin nafaqat tana harakatlarini boshqarish, balki xulq-atvorni tartibga solish qobiliyatini ham rivojlantirishi kerak.

Jismoniy tarbiya jarayonini optimallashtirishning istiqbolli yoʻnalishlaridan biri - maktab yoshidagi bolalarning harakat sifatlarini rivojlantirishga qaratilgan samarali vositalar va usullardan oqilona foydalanishdir. Bu, oʻz navbatida, ularning jismoniy rivojlanish darajasini oshirish, jismoniy tayyorgarligini mustahkamlash va sogʻligini yaxshilashga xizmat qiladi [2; 524-b.].

Harakatli oʻyinlarning jismoniy jihatdan sogʻlom, axloqan mustahkam va intellektual rivojlangan jamiyat aʼzolarini tarbiyalashdagi oʻrni beqiyosdir. Ushbu oʻyinlar yordamida bolalarda insoniy fazilatlarni shakllantirish, irodaviy sifatlarni rivojlantirish va jismoniy qobiliyatlarni takomillashtirish mumkin.

Oʻyin mazmuniga qarab, bola mustaqil ravishda vaziyatni baholashi, toʻgʻri qaror qabul qilishi va oʻz harakatlarini rejalashtirishi kerak boʻladi. Oʻyin jarayonida u sabr-toqat va matonatni tarbiyalaydi, shu bilan birga, kuch, tezkorlik, chidamlilik, chaqqonlik va egiluvchanlik kabi jismoniy sifatlarini rivojlantiradi. Oʻyin bolaga quvonch bagʻishlaydi, quvonch esa tananing va ruhning har tomonlama rivojlanishi uchun zaruriy omildir.

Jismoniy tarbiya oʻqituvchisining asosiy vazifasi - maktab yoshidagi bolalarning sogʻligini mustahkamlash va ularning umumiy jismoniy rivojlanishiga koʻmaklashishdir [6; 143-b.]. Ushbu maqsadlarga erishishda jismoniy tarbiya tizimidagi barcha vositalar qoʻllaniladi. Biroq sogʻlomlashtirish va har tomonlama rivojlantirishda yetakchi oʻrin aynan harakatli oʻyinlarga tegishlidir.

Harakatli oʻyinlardan muntazam foydalanish bolalarning sogʻligʻini mustahkamlash, jismoniy rivojlanishini toʻgʻri shakllantirish, ularning har tomonlama tayyorgarligini oshirish, faollik, jasorat, qatʼiyat, intizom va jamoaviylik kabi fazilatlarni tarbiyalashga xizmat qiladi. Shuningdek, bunday oʻyinlar hayot uchun zarur boʻlgan harakat malakalari va koʻnikmalarini rivojlantirish hamda sport bilan muntazam shugʻullanishga boʻlgan muhabbatni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Harakatli oʻyinlarda ishtirokchilar oʻzlarining jismoniy sifatlarini namoyon etadilar. Oʻyin jarayonini boshqarish orqali ushbu sifatlarning faol rivojlanishini kuzatish va ularni uygʻun holda shakllantirish, shuningdek, maktab oʻquvchilari uchun muhim boʻlgan jihatlarni yanada rivojlantirish mumkin.

Adabiyotlar tahlili. Ilmiy-metodik adabiyotlarni tahlil qilish oʻyinlar soni, ularni takrorlash miqdori, dam olish oraligʻi va ularning oʻzaro taʼsiri boshlangʻich sinf oʻquvchilarining harakat sifatlari rivojlanish dinamikasiga qanday taʼsir koʻrsatishini ilmiy asoslashga ehtiyoj mavjudligini koʻrsatadi. Ushbu muammoning hal etilishi jismoniy tarbiya jarayonini yanada takomillashtirish bilan birga, oʻquvchilarning harakat tayyorgarligini yanada samarali shakllantirish imkonini beradi. Shu jihatdan olib qaralganda, mazkur mavzuni ishlab chiqish dolzarb va maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Jismoniy tarbiya darslarini optimallashtirish jarayonini oʻrganish oʻquvchilarning jismoniy tayyorgarlik darajasini oshirish va sogʻligʻini yaxshilashga qaratilgan boʻlib, u har doim dolzarb masalalardan biri boʻlib kelgan. Ilmiy-metodik adabiyotlarda harakat sifatlarini rivojlantirish va ularning darajasini nazorat qilish jismoniy tarbiya tizimining asosiy yoʻnalishlaridan biri ekani taʼkidlanadi (K. Korotkov, V. Yakovlev, V. Ratnikov, I. Vasilkov, I. Kozetov, Yu. Vaskov, I. Pashkov va boshqalar).

Ya. M. Abdullayevning taʼkidlashicha, ayrim harakat sifatlarini rivojlantirish darajasi qoʻllanilayotgan vositalarning maqsadga yoʻnaltirilganligiga bogʻliq. Oʻquv-metodik adabiyotlarda harakat sifatlarini rivojlantirishning muhim vositalaridan biri harakatli oʻyinlar ekanligi alohida qayd etiladi. Harakatli oʻyinlardan foydalanish nafaqat harakat sifatlarini rivojlantirish, balki bolalarning har tomonlama jismoniy rivojlanishi va sogʻligʻini mustahkamlash uchun ham katta ahamiyatga egadir [2; 67-b. 4; 16-b.].

Tadqiqot materiali va metodlari. Tadqiqotning maqsadi umumtaʼlim maktabining boshlangʻich sinf oʻquvchilarida harakat sifatlarini rivojlantirish jarayonini harakatli oʻyinlar vositasida optimallashtirish shart-sharoitlarini ilmiy asoslash boʻldi.

Tadqiqot vazifalari:

1. 7-9 yoshli oʻquvchilarning harakat sifatlarini rivojlantirish boʻyicha nazariy-metodik yondashuvlarni umumlashtirish.

2. 7-9 yoshli bolalar jismoniy tarbiya mashgʻulotlarida harakatli oʻyinlardan samarali foydalanish metodikasini ishlab chiqish.

3. 2-4-sinf oʻquvchilarining harakat sifatlarini rivojlantirishda harakatli oʻyinlardan vosita sifatida foydalanish samaradorligini aniqlash.

Olingan natijalarning amaliy ahamiyati shundaki, ularga asoslangan holda jismoniy tarbiya darslarini harakatli oʻyinlardan foydalanib tashkil etish metodikasi ishlab chiqildi. Ushbu metodika dars tarkibiy qismlarining harakat faolligi hajmi boʻyicha tuzilishini belgilab, boshlangʻich sinf oʻquvchilarining jismoniy tarbiyasiga oid pedagogik vazifalarni hal etishga yoʻnaltirilgan.

Tajribaviy metodika umumtaʼlim maktablari uchun jismoniy tarbiya dasturining asosiy qoidalariga tayangan holda ishlab chiqildi. Ushbu dasturda maktab va jismoniy tarbiya oʻqituvchilarining asosiy vazifalari quyidagicha belgilandi:

- oʻquvchilarda jismoniy mashgʻulotlarga muntazam qatnashish istagini shakllantirish;
- sogʻliqni mustahkamlash;
- oddiy harakat koʻnikmalarini mustaqil bajarishni oʻrgatish;
- jismoniy rivojlanishni toʻgʻri shakllantirishga koʻmaklashish;
- jismoniy sifatlarni rivojlantirish;
- xavfsizlik qoidalariga rioya qilishni taʼminlash.

Darsning tayyorlov qismi oʻquvchilarni darsga jalb qilish, mashgʻulot mazmuni bilan tanishtirish va asosiy qismga tayyorgarlikni oʻz ichiga oladi.

- Ushbu qismda yurish, yugurish, boʻgʻimlarning harakatchanligini oshirish, egiluvchanlik va toʻgʻri qomatni shakllantirishga yoʻnaltirilgan mashqlar bajariladi.
- Umumrivojlantiruvchi mashqlar asboblarsiz yoki asboblar bilan bajariladi.
- Mashqlar asta-sekin amplituda va tezlikni oshirish orqali bajariladi, bunda asta-sekin katta mushak guruhlari ishga jalb qilinadi.

Darsning asosiy qismida harakatli oʻyinlardan foydalanish orqali boshlangʻich sinf oʻquvchilarining jismoniy sifatlarini rivojlantirish vazifalari hal etildi. Tajriba davomida tanlangan harakatli va milliy oʻyinlar harakat faoliyati turiga koʻra asosiy harakat turlariga (yurish, yugurish, uloqtirish va sakrash) asoslangan boʻlib, ular jismoniy (kuch, tezkorlik, bardoshlilik, chaqqonlik, egiluvchanlik), aqliy va axloqiy-irodaviy sifatlarni rivojlantirishga xizmat qildi.

Darsning yakuniy qismida e’tibor asosan tinchlantiruvchi oʻyinlarga qaratildi. Ushbu oʻyinlar katta diqqat talab qilmaydi va ortiqcha ruhiy qoʻzgʻalish chaqirmaydi. Mashgʻulotlar davomida oʻquvchilar joylashuvining oʻzgarishi, juftlarni almashtirish usullari qoʻllanildi. Bu esa alohida oʻquvchilarni ajratib koʻrsatmasdan, ularning barchasini doimiy nazorat qilish va har biriga yetarlicha e’tibor qaratish imkonini berdi.

Boshlangʻich sinf oʻquvchilari uchun dars mashgʻulot shaklida oʻtiladi va jismoniy yuklamalar kam hajmli hamda past intensivlikda boʻladi. Bu yoshdagi bolalar takroriy va monoton mashqlardan tez charchaydilar. Shu sababli, ularning jismoniy holatini tiklash jarayoni mashqlarni almashtirish, yuklamalarni turli mushak guruhlari orasida taqsimlash va dam olish mashqlarini kiritish orqali muvaffaqiyatli amalga oshiriladi. Mashgʻulotlar davomida kichik hajmdagi, tez-tez almashinadigan mashqlar va dam olish usullari qoʻllanildi.

Darslarda mazmun jihatidan xilma-xil harakatli oʻyinlardan foydalanildi. Mashgʻulotlarga syujetli oʻyinlar, estafetalar va sport elementlariga ega boʻlgan oʻyinlar kiritildi. Oʻyinlarda ishtirokchilar jamoalarga boʻlingan holda harakat qilishdi. Oʻyin jarayonida mas’uliyatli rollarni bolalar oʻzlari bajarishdi, bu esa oʻyinga jonlilik bagʻishlab, unga boʻlgan qiziqishni oshirdi.

Oʻqituvchining bolalar bilan oʻyin jarayonidagi muloqoti, oʻyinning hissiyotga boy tashkil etilishi hamda natijalarning xolisona tahlil qilinishi oʻquvchilarning oʻz xatti-harakatlariga ongli yondashishiga yordam beradi. Bu esa ularning axloqiy va irodaviy sifatlarini tarbiyalashga ijobiy ta’sir koʻrsatadi.

Har bir dars jismoniy sifatlarni shakllantirishga xizmat qildi. Bu sifatlar oʻquv jarayonining ajralmas qismi boʻlib, oʻquvchilarning optimal hissiy holati esa jismoniy tarbiya mashgʻulotlarida oʻqituvchi va oʻquvchi oʻrtasidagi munosabatlarning asosiy koʻrsatkichidir. Oʻqituvchi va oʻquvchining samarali hamkorligi quyidagilarga bogʻliq:

- oʻquvchining darsdagi hissiy kayfiyati - oʻzini yaxshi yoki yomon his qilishi;
- mashqlarni bajarayotganda oʻzini qulay his qilishi;
- oʻqituvchi bilan uchrashuv oʻquvchida ijobiy his-tuygʻular uygʻotishi;
- darsga boʻlgan motivatsiyaning shakllanishi.

Agar barcha metodik tavsiyalar toʻgʻri bajarilsa, jismoniy tarbiya mashgʻulotlari yanada xilma-xil va samarali boʻladi.

Taklif etilgan metodikaning asosiy maqsadi bolalarning toʻlaqonli jismoniy rivojlanishini taʼminlash boʻlib, u quyidagi jihatlarni oʻz ichiga oladi:

- harakat faoliyatining barcha shakllari va turlarining oʻzaro bogʻliqligi va oʻzaro taʼsirini taʼminlash;
- barcha harakat turlarini ongli, faol va tegishli mushak tarangligi bilan bajarishga, barcha jismoniy sifatlarni maqsadli rivojlantirishga intilish;
- harakatlarni namuna asosida aniq va toʻgʻri bajarishga oʻrgatish;
- oʻz harakatlarini va jamoadoshlari harakatlarini tahlil qilish, nazorat qilish va baholash koʻnikmalarini shakllantirish;
- bolalarni harakatli oʻyinlar va mashqlarni mustaqil tashkil etish va oʻtkazishga oʻrgatish;
- ijodkorlik va harakat faolligini ragʻbatlantirish;
- bolalarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olish;
- ijobiy hissiy-psixologik muhit yaratishga koʻmaklashish.

Natijalar. Tajriba guruhidagi bolalarning umumiy jismoniy tayyorgarlik jarayoni harakat sifatlarini turli yoʻnalishlarda va proporsional tarzda rivojlantirishga qaratilgan. Ushbu jarayonning samaradorligini tasdiqlovchi raqamli maʼlumotlar quyidagicha:

1. 30 metrga yugurish (sekundlarda):

Nazorat guruhi:
- 7 yosh - 9,75 %;
- 8 yosh - 3,27 %;
- 9 yosh - 5,03 %.

Tajriba guruhi:
- 7 yosh - 17,27 %;
- 8 yosh - 11,47 %;
- 9 yosh - 14,57 %.

2. Mokisimon yugurish 4x9 metr (sekundlarda):

Nazorat guruhi:
- 7 yosh - 1,41 %;
- 8 yosh - 1,85 %;
- 9 yosh - 1,88 %.

Tajriba guruhi:
- 7 yosh - 2,15 %;
- 8 yosh - 3,81 %;
- 9 yosh - 2,76 %.

3. Turgan joydan uzunlikka sakrash (sm):

Nazorat guruhi:
- 7 yosh - 3,75 %;
- 8 yosh - 2,83 %;
- 9 yosh - 6,00 %.

Tajriba guruhi:
- 7 yosh - 8,51 %;
- 8 yosh - 9,36 %;
- 9 yosh - 11,39 %.

4. Oldinga egilish (sm):
Nazorat guruhi:
- 7 yosh - 19,71 %;
- 8 yosh - 23,18 %;
- 9 yosh - 31,01 %.

Tajriba guruhi:
- 7 yosh - 37,77 %;
- 8 yosh - 46,53 %;
- 9 yosh - 46,49 %.

5. Yotgan holda qoʻllarni bukish va yozish (marta):
Nazorat guruhi:
- 7 yosh - 6,25 %;
- 8 yosh - 5,88 %;
- 9 yosh - 5,55 %.

Tajriba guruhi:
- 7 yosh - 16,66 %;
- 8 yosh - 19,87 %;
- 9 yosh - 22,72 %.

Tajribaning natijalari shuni koʻrsatadiki, harakat sifatlarini samarali rivojlantirishda nazorat va tajriba guruhlarida hal qiluvchi omil boʻlgan omillardan biri - bu sezgirlik davrlarining hisobga olinishi va jismoniy tarbiya darslarida kompleks yondashuvning qoʻllanilishi edi.

Tahlil natijalari ishlab chiqilgan metodikaning jismoniy tarbiya darslarida samarali qoʻllanilishi barcha jismoniy tayyorgarlik koʻrsatkichlari boʻyicha, ayniqsa 7-9 yoshdagi oʻquvchilarning jismoniy tayyorgarlik darajasini yuqori baholashga imkon berdi.

Xulosa. Shunday qilib, nazariy izlanishlar va tajribaviy tadqiqotlar natijalarini umumlashtirish orqali quyidagi xulosalarni olish mumkin:

Ilmiy-uslubiy adabiyotlarni tahlil qilish natijalari shuni koʻrsatadiki, oʻquvchilarning jismoniy tarbiyasini takomillashtirishga qaratilgan koʻplab tadqiqotlar mavjud boʻlishiga qaramay, asosiy muammo – bu jismoniy mashqlarni tashkil etishda bolalarning yosh xususiyatlari va qiziqishlarini hisobga olgan holda innovatsion yondashuvlarni izlashdir. Ushbu muammoning kam oʻrganilgan jihatlari quyidagilarni oʻz ichiga oladi:

- oʻquvchilarning jismoniy salomatlik va jismoniy tayyorgarlik koʻrsatkichlari oʻrtasidagi oʻzaro taʼsir;
- jismoniy salomatlikni oshirishga xizmat qiluvchi jismoniy tarbiya vositalarini aniqlash.

Tajribaning boshlanishi va oxirida oʻtkazilgan taqqoslash natijalari jismoniy sifatlarning rivojlanishini aniq koʻrsatdi. Ishlab chiqilgan metodikaning 7-9 yoshdagi bolalarning jismoniy sifatlar rivojlanish darajasiga taʼsirini aniqlash boʻyicha olingan natijalar yuqori samaradorlikni koʻrsatdi. Shunday qilib, olingan natijalar, bolalar 7-9 yoshdagi oʻquvchilarda jismoniy sifatlarni rivojlantirishda, harakat sifatlariga ustuvor ahamiyat berib, harakatli oʻyinlarni qoʻllashga asoslangan metodikaning samaradorligini tasdiqlaydi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Абдуллоев, Я. М. (2022). Бошланғич синф ўқувчиларда инсоний фазилатларни ноанъанавий миллий ҳаракатли ўйинлардан воситасининг шакллантириш

педагогик шарт-шароитлари: Абдуллоев Яшнаржон Махкамович, Термиз давлат университети Спорт бошқаруви кафедраси ўқитувчиси. *Образование и инновационные исследования международный научно-методический журнал*, (12/2), 180-183.
2. Абдуллаев, Я. М. (2021, October). Особенности развития физических качеств у учеников старшего школьного возраста средствами подвижных игр. In *"Online-conferences" Platform* (pp. 523-525).
3. Абдуллаев, Я. (2023). Развитие двигательных качеств у учеников старших классов средствами нетрадиционных подвижных игр. *Общество и инновации*, *4*(1/S), 61-67.
4. Абдуллаев, Я. М., & Турдимуродов, Д. Ю. (2020). Создание педагогических условий в формировании волевых качеств у учеников начальных классов. In *Colloquium-journal* (No. 24-2, pp. 14-16). Голопристанський міськрайонний центр зайнятості=Голопристанский районный центр занятости.
5. Васьков Ю.В. Нетрадиционные подвижные игры в системе физического воспитания / Ю.В. Васьков. - Х. : Издательство «Утро», 2010. - 192 b.
6. Дубогай О.Д. Интеграция познавательной и двигательной деятельности в системе обучения и воспитания школьников / О.Д. Дубогай, Б.П. Пангелов, Н.А. Фролова, М.И. Горбенко. - К. : Орион, 2001. - 152 b.
7. Москаленко Н.В. Физическое воспитание младших школьников: [монография] / Н.В. Москаленко. - Днепропетровск: Издательство «Инновация», 2007. - 252 b.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 2 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat roʻyxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyogʻoch koʻchasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bogʻlanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).